

STORMVLOEDSCHADE GEDURENDE 1374-1375 IN HET LAND VAN VOORNE

DOOR A. A. ARKENBOUT

VOORNE is in de loop der eeuwen herhaaldelijk door stormvloeden geteisterd, waarbij de verschillende polders lichte of zware schade opliepen. De ramp van 1953, waarbij Oudenhorn, Zuidland en een deel van Heenvliet overstromden is naar onze maatstaven groot geweest. Toch waren er in vroeger jaren overstromingen, die een grotere omvang hadden.

Aan de vorm van de dijken is op verscheidene plaatsen duidelijk te zien, dat er vele doorbraken hebben plaats gevonden. Wijlen de heer D. de Jong heeft met zijn plaatselijke waterstaatkundige kennis in een artikel 'Hoge vloed rondom Voorne en Putten in vroeger tijden' (Nieuwe Brielse Courant 17-2-1953 en 6-3-1953), 35 dijkdoorbraken vastgesteld. Van de meeste waren tot op heden geen historische gegevens bekend. Bestudering van de rekeningen van de rentmeesters der domeinen maakt het echter mogelijk een aantal onbekende te dateren en van sommige andere een betere datum vast te stellen.

Rond de jaren 1373-'76 zijn er in de geschiedenis enkele zware stormvloeden bekend, nl.: 14 februari 1374 de Valentijnsvloed en 10 oktober 1374 op st Victor.

Om vast te stellen welke storm de ramp op Voorne veroorzaakte, dient vermeld te worden, dat de genoemde domeinrekeningen de verhuur en inkomsten van de pacht van de landen, dijken, visserijen enz. van de heer van Voorne bevatten. De meeste data, waarop deze betalingen plaats vinden, vallen in de maanden november en december. Men moet dus aannemen, dat wanneer men op die data de verschuldigde bedragen betaalt, het gepachte zonder enige schade is gebruikt. Uit alle gegevens blijkt dat eind 1374 de bedragen normaal binnenkomen, in tegenstelling tot eind 1375 wanneer er grote hiaten ontstaan, met vele aantekeningen over de toestand van het gepachte gebied.

De enige storm, die de grote ramp op Voorne veroorzaakt kan hebben, moet die van 10 oktober 1374 zijn. Was de datum eerder gevallen, bijvoorbeeld op Valentijnsdag (14 februari), dan had dit

al in de pachtobbrengst van november/december 1374 tot uiting moeten komen.

Drie omstandigheden hebben waarschijnlijk de omvang van de ramp beïnvloed. Ten eerste de trechtervorm van de inham waarin het water vanuit het Haringvliet in de richting van de stad Den Briel werd opgestuwd. Ten tweede het feit, dat reeds de Valentijnsvloed van 14 februari schade aan de dijken kan hebben toegebracht. Ten derde, dat de polder Nieuwenhoorn in 1367, dus slechts kort tevoren, was uitgegeven ter bedijking, zodat deze polder nog nieuw was. Een zwak punt moet hier de plaats zijn geweest, waar de kreek de Weduwe Ee in het Haringvliet uitkwam. In de oudste rekening spreekt men over moerdijken, die gekocht en gedijkt waren in het jaar 1372, waarbij Claes Ghaergoet $4\frac{3}{4}$ gemet heeft: 'in den Nyewenhoren tuschen den Losenhoren ende Weduen Ee'. Twee jaar later ontstaat hier dan de grote waal, nu bekend onder de naam Weewenee, wanneer de polder Nieuwenhoorn inbreekt.

Een groot gedeelte van Voorne is op dat moment nog onbedijkt, onder anderen de terreinen van de latere polders Nieuw Helvoet, Naters, Pancrasgors, St. Annapolder, Oude en Nieuwe Goote.

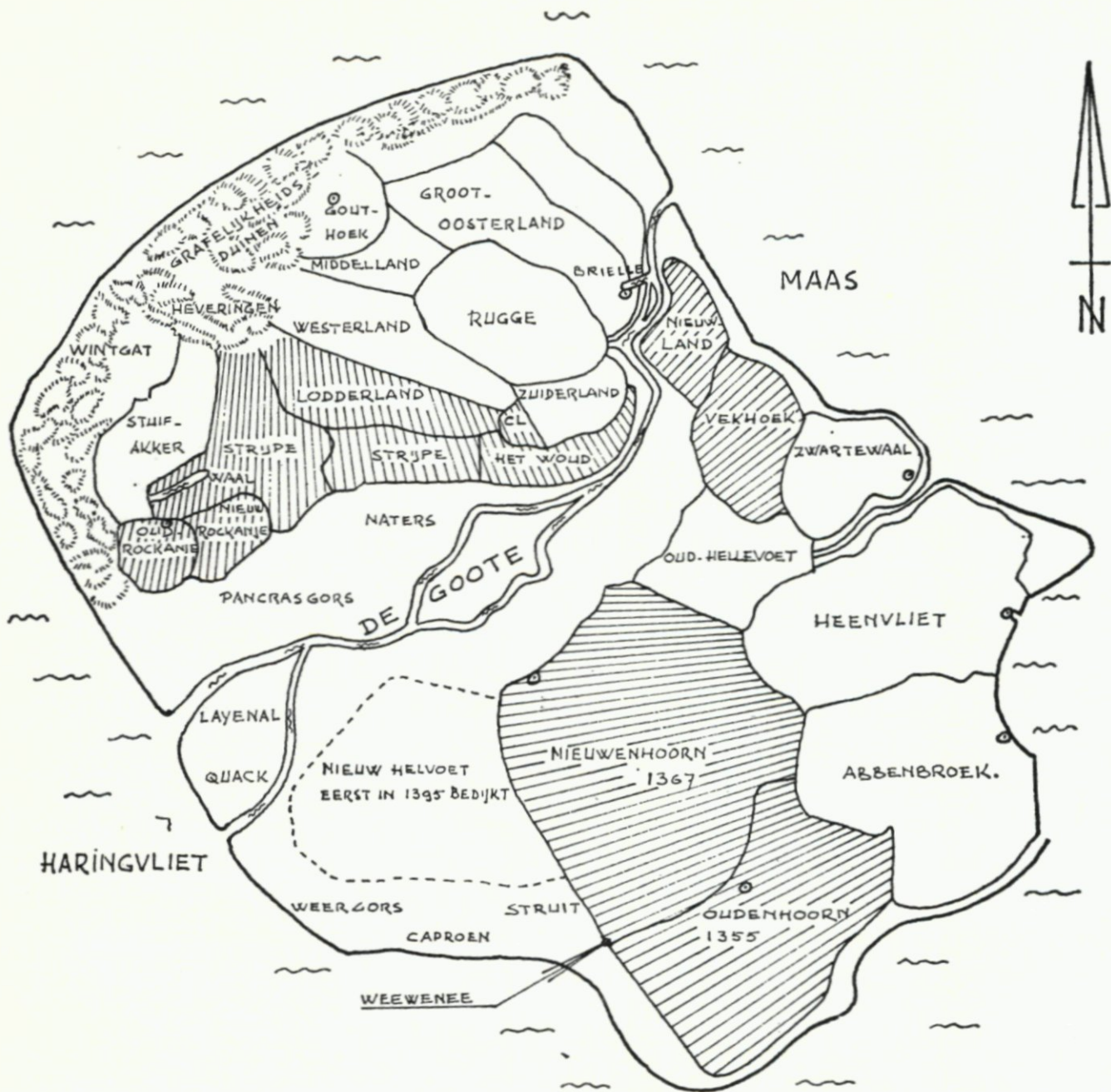
Voor het reeds bedijkte gedeelte is de overstroming van 10 oktober 1374 één van de grootste stormrampen, die Voorne tot op heden getroffen heeft en die merkwaardig genoeg, in de streekgeschiedenis volkomen onbekend is gebleven.

Hier volgen per polder de gegevens hieromtrent:

Oudenhoorn. November 1375 schrijft men, dat al de domein-
gronden die in deze polder zijn gelegen, door de pachters zijn op-
gegeven, omdat het land 'vervloeyt ende besout' is. In november
1376 blijkt er enige verbetering te zijn, want 10 gemeten in Hallinc-
land (gelegen nabij de polder Abbenbroek) brengen weer pacht op,
maar van de rest wordt vermeld dat het land 'besout ende inghe-
ghaen was ende nyement hueren en wilde'.

Nieuwenhoorn. Zoals uit het voorgaande blijkt is ook deze pol-
der geheel onder water gegaan. Ook hier brengt in november 1376
een klein gedeelte van de domeingoederen weer pacht op en wel
van de 'Hellevoetsen dike toter grote creke' groot $6\frac{3}{4}$ gemet. Ove-
rigens schrijft men ook hier dat het 'besout ende inghegaen was
ende nyement hueren en wilde'.

T Wout (bij Colijnsland). De visserij in de sluis in t Woudeken is
niet verhuurd, omdat het land 'vervloeyt' is. Deze polder moet reeds

Voorne 1374-1375 (CL = Colijnsland).

voor 1374 bedijkt zijn, want in de rekening van 1373-'74 spreekt men van tienden en jaarschot die men in dit gebied betaalt.

Strijpe. In het verhuur van de dijken verpacht men de volgende stukken:

1. een stuk van de nieuwe dijk tot Lannen toe
2. van Lannen tot Willem Colenssons nyewe lande
3. de dijk van Willem Colenssons nyewe lande
4. een stuk dijk daer an ten ende toe van der Stripe.

Wanneer de pacht op 24 juni 1375 vervalt, schrijft men van dit laatste stuk dijk 'niet overmits dat het al vervloeyt was'. Dit is dus waarschijnlijk het gedeelte dijk, waar de doorbraak in de Strijpe heeft plaats gevonden. In de rekening 1373-'74 maakt men melding van de verpachting van de dwarsdijk in de Strijpe. De heer H. v. d. Graaf schrijft in zijn boek 'Rockanje Wording en Groei' dat deze dwarsdijk een scheidingsdijk is geweest, kennelijk met de bedoeling om Strijpe in tweeën, dus met minder risico, te bedijken. Als de dijk verpacht wordt, kan het een slaper zijn. (De dijk bestond dus vóór 1373). Doordat de Strijpe onder water staat, is de visserij niet verpacht.

Nieuw Rockanje. Ook deze polder is ingebroken, waarschijnlijk ter plaatse van de Nieuw Rockanjesedijk, daar dit de enige zichtbare plaats van een doorbraak is. De juiste datum van de ramp staat in de rekening genoemd:

'Item ghegheven van mins heeren land te dijken dat ghelegen is in Nyewe Rockanje, dat besout wart achte daghe na bamisse,' dat is 9 oktober (1374).

Ook hier schrijft men dat de 'huerman' (pachters) het opgegeven hadden omdat het 'besout' was. Waarschijnlijk is een deel in het jaar 1375 reeds droog gevallen, want de rentmeester heeft het opnieuw verhuurd. Hij schrijft er echter bij: 'ende dit hebben die pachters weder op ghegheven mit enen jaer scare omme dat het weder besout is'.

Hieruit volgt, dat er in 1375 opnieuw een storm is geweest. Men maakt onder het hoofd Westvoorne melding van een storm op St. Victorsnachte 1375 (10 oktober). Op 11 november 1375 schrijft men, dat al het land dat de heer van Voorne in Oud en Nieuw Rockanje heeft liggen, niet is verpacht, omdat het 'besout en ingheghaen wa ende nyement huren en wilde'.

Oud Rockanje. Uit het voorgaande volgt, dat ook Oud Rockanje

overstroomd is. In de rekening over de jaren 1377-'78 staan de volgende landen als niets opbrengend gemeld: t Woudeke, Willem Colijnssoenslant, Lodderlant, De Stripe, Nyewe Rockanyen.

In de lijst van het verhuur van de dijken in die jaren, brengen de volgende delen iets op: 'een stuc dycs in Rockange van Vleerdamme ter molen toe nyet'; 'de dyc van Willem Colijnslandeke nyet'; 'een stuc dycs daer an ten ende van der stripe nyet'.

Uit deze gegevens lijkt het zeer waarschijnlijk dat ook Colijnsland en Lodderland uiteindelijk ondergelopen zijn.

Vekhoek. Op 24 juni 1375 vervalt de pacht van een uitgors in Vechoec. De vorige jaren waren normaal, maar op die datum schrijft men: 'niet overmits datter wale inghebroken waren ende die zoden ofgeslegghen'. De visserij in 'Vaechoec dat men heet coperen sluys' werd niet verpacht, omdat het land 'vervloyt' was.

t Nieuwland over Den Briel. Een stuk land groot 5 gemeten 1 lijn en 10 roeden kwam na het overlijden van Dirc die clerk in het bezit van de heer van Voorne. Het was gehuurd door Gherard Bloc Sarussone, die het in het jaar 1374-'75 opgaf, omdat het 'besout' was. Ook dit land kwam blijkbaar spoedig droog en werd in dezelfde periode gehuurd door Hughe Brune Pieter Zoete zone, die het weder opgaf omdat het 'besout' werd. Ook hier dus een nieuwe overstroming in 1375.

Ten slotte blijkt de visserij tussen de Zwartewaalsedam en de Hellevoetsedijk niet verpacht te zijn, omdat het land onder water staat. Mogelijk betreft het hier de polder Oud Hellevoet.

Wanneer men aan de hand van het voorgaande een kaart samenstelt, dan moet men vaststellen, dat de storm van 1374 voor Voorne één van de grootste overstromingen is geweest.

West Voorne. In West Voorne heeft de heer van Voorne: 'die weyde groot 21 gemet 2 lijnen; een stuk achter het Hof 4 gemet; ten zuiden van het Hof $1\frac{1}{2}$ gemet; de Molemeet voor het Hof groot $4\frac{1}{4}$ gemet; in t Hey $1\frac{1}{2}$ gemet; in de Oestdyc 2 lijnen; de Hoffsted in Oudorp'.

Al dit land staat in de rekening als te betalen op Kerstavond. In 1373 en 1374 wordt de pacht betaald, maar Kerstmis 1375 staat er, dat 'die goede lieden het opghegheven hebben omme dat t land bevluyet is'.

In de zomer van dat jaar (1375) worden er kosten gespecificeerd, om alles te herdijken o.a. de genoemde 2 lijnen in de Oestdyc 'van

der inlaghe die men t somer dyckede 40 groten maect 26 schellingen 8 denier'. Deze schade zal een gevolg zijn van de storm van 9 oktober 1374. Wanneer er dus vlak achter deze laatst genoemde kosten staat: 'Item ghegheven Pier Spottken op mijns heren land te dijcken in 't oude land van Westvoorn dat besoud werd op sinte Victors nachte (is 9 oktober) in t jaer van LXXV ende men t somer dycken sal 3 £ 2 sch.', dan mag men aannemen dat er in 1375 geen inkomsten uit dit gebied zijn gekomen en het herstelde op 9 oktober van dat jaar weer verloren ging.

De Riederwaard. Dat in de Riederwaard, het middendeel van het eiland IJsselmonde, ook inbraken hebben plaats gevonden blijkt uit het feit dat de graaf, die zich als overheidsgezag met de herdijking bezig hield, als heer van Voorne ook zijn ambtenaren daar aan het werk zet, om te trachten de schade aan de dijk in het zuiden van de waard, nl. te Pendrecht en Carnisse te herstellen.

Op 30 december 1374 reizen Lodder Hughe Brunessone en Hadde Bouwe naar Carnisse, om in opdracht van de heer van Voorne te zien, hoe men het zal herdijken. In de loop van 1375 noteert men een groot aantal reizen, die worden gemaakt in verband met de herdijking van de Riederwaard.

Omstreeks 5 februari 1375 reizen Ghibe Janssone, Lodder Jans Costenssone en Hadde Bouwe, met Willem van Naeldwijk naar de Riederwaard, om te zien hoe men deze zal herdijken. Een week later (ca. 14 februari) is Ghibe Jans ontboden te 'Sinte Gheerdenberghe bi minen heer' in verband met de Riederwaard. Weer een week later reist hij naar Willem van Naaldwijk, die op dat moment te Payndrecht is om de walen te tinten (d.w.z. te meten, te peilen). Op 12 maart is hij opnieuw in Payndrecht 'om de dyc te bescaden ende daer nyement en quam'. Omtrent hemelvaartsdag worden Ghibe Jans de balliu, Hadde Bouwe en Mathys die graver in Den Haag ontboden bij de Proost en heer Dirc, in verband met de bedijking van Payndrecht, waar ze op hemelvaartsdag dan ook (vanuit Den Haag) naar toe trekken. Pas op 25 juli reizen Hughe van Heenvliet de baliu en Ghibe Jans naar West Voorne.

Op die tijd gaat er op bevel van mijn Heer een bode naar Steenberghe, op de Nyewevaerd en t Sevenberghe om te doen condighen, dat men den dyc bescaden (aanbesteden?) soude in Payndrecht.

Het herstel. Uit de uitgaven van de rekeningen kunnen wij na-

gaan, wat er aan het herstel is gedaan, waarbij soms interessante bijzonderheden aan het licht komen. Daarbij moeten wij uitgaan van het feit, dat het hier slechts de onkosten van de heer van Voorne betreffen, die hij voor het herdijken van zijn bezittingen uitgeeft. Het is dus slechts een deel van de totale kosten.

De kanunniken van Oostvoorne en Brielle kunnen op zijn steun rekenen, ze ontvangen een bedrag om de schade aan hun bezittingen te herstellen. Die van Oostvoorne ontvangen 23 £ om hun vrij land in Vaechoec te dijken en die van Brielle 177 £ 10 schellingen zonder dat er bij staat voor welk land dit is.

Jan de Brune, schout in de Oudenhoorn, leent hij 125 £ voor het dijkherstel, terwijl Wolbrand Heynesone, de schout van Nieuwenhoorn, 96 £ ontvangt om de onwilligen 'mede voert te brengen in de dyckaedsen'.

'Item gheleend den baeliu te zomer van mijns heeren wegghen den onwillighen mede voert te bringhen in die onghedycte lande 130 £ 8 schellingen.'

Alle werkzaamheden zijn dus niet zo vlot gegaan. Men was blijkbaar verplicht om mede te werken.

In de uitgaven komen tevens de namen voor van enige van de uitvoerders van de herdijkingswerkzaamheden, nl. 'Mathys die dykere, Pieter mijns Herensone ende syn veynoets en Kevelare ende syn veynoets'.

Onder het hoofd uitgaven tot herdijking van Oudenhoorn, Nieuwenhoorn, 't Nieuwland, Vekhoek en Nieuw Rocanje staan de kosten van het maken van wegen en het delven van de watering in de Hellevoetsche waal in de Nieuwenhoorn.

Voor het maken van een stuk weg bij Caerles Damme rekent men 18 schellingen (Caerles Damme ligt in de Nieuwenhoorn naast Smeetshil, want er is een stuk land genoemd groot $16\frac{1}{2}$ gemet op Smeetshil aan de west zijde van Karlisdamme tussen de wech en de vliet). Een nadere plaatsaanduiding geeft de post '16 gemet op t hoeftland van Smeetshil dat geheeten is Steenkyn'. Het Steenkyn zal de Steenhoek zijn die op de polderkaart van 1695 voorkomt.

Naast de namen Oudenhoren, Nieuwenhoren, de Losenhoren komt ook de Hoghenhoorn voor: 'Item ghegheven bi Jan die Brune noch twee delinghe dycs te maken op den Hoghenhoorn van 36 gemeten 80 roeden die hebben 12 roeden dycs, van der roede 8

groten, die placke voer 2 groten maect in pamente die placke voer 1¹/₂ groot 48 schellingen.'

Men geeft de kosten van herdijking per gemet op en zegt van sommige gedeelten dat deze duurder uitkomen 'overmits het quader te dycken was dan t ander.'

Op Westvoerne maakte men melding van kosten voor het maken van de singhel om het hof, terwijl er ook herstelkosten aan het dak van het gebouw zelf zijn.

Behalve dat men melding maakt van het bedijken van mijns heeren boemghaert in het jaar 74 'doet besout wart' schrijft men enige regels daar voor: 'ghegheven bi den scoute van Westvoerne van mijns heeren boemghaert land te deijkene van den jare van 73.'

Het is dus mogelijk dat West Voorne reeds in 1373 door een overstroming werd geteisterd.

Het is dan ook niet te verwonderen dat in de rekening van 24 december 1376 tot 10 januari 1378 staat: 'Willem Moelnar ghesent te k.avond (kerstavond?) doe die grote vloed ghegaen was omme minen Heer ende minre Vrouwe te toeghen den staet van de lande van Voerne, van coste 5 £ 16 schellingen'.

Uit ervaring vreesde men blijkbaar het ergste.

BRONNEN

Rekeningen van de rentmeesters van de domeinen (Alg. Rijksarchief Den Haag).

Rekening no. 1358 - 16-3-1373/15-3-1374 + voorl. rek. 74-75.

Rekening no. 1359 - 16-3-1375/15-3-1376.

Rekening no. 1360 - 16-3-1377/15-3-1378.